

New
Direction

RUSKO A STŘEDNÍ EVROPA

RUSKÉ VLIVOVÉ OPERACE V GEOSTRATEGICKÉM KONTEXTU

MARTINA HERANOVÁ

New Direction

Founded by Margaret Thatcher in 2009 as the intellectual hub of European Conservatism, New Direction has established academic networks across Europe and research partnerships throughout the world.

Martina Heranová, Ph.D.

Vystudovala mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, kde získala titul Ph.D. V letech 2000-2002 pracovala na Ministerstvu průmyslu a obchodu v sekci energetiky. V letech 2002-2013 působila v diplomatické službě. Na Ministerstvu zahraničních věcí zastávala pozice vedoucí oddělení ne-německých zemí v Odboru států střední Evropy, vedoucí oddělení NATO v Odboru bezpečnostní politiky a post zástupkyně velvyslance na Velvyslanectví České republiky v Litvě. Od roku 2013 vystupovala jako nezávislá bezpečnostní expertka specializující se na otázky mezinárodní bezpečnosti s důrazem na region střední Evropy. Spolupracovala s Občanským institutem. V současné době působí v Centru transatlantických vztahů na Vysoké škole Cevro Institut a jako asistentka europoslance Alexandra Vondry.

1	RUSKÝ MYŠLENKOVÝ KONCEPT A NÁRODNÍ ZÁJMY	6
2	METODY RUSKÝCH VLIVOVÝCH OPERACÍ	9
3	RUSKÁ STRATEGIE VE VZTAHU KE STŘEDNÍ EVROPĚ	13
3.1	POLSKO	14
3.2	MAĎARSKO	17
3.3	ČESKÁ REPUBLIKA	21
3.4	SLOVENSKO	25
4	ZHODNOCENÍ ÚSPĚŠNOSTI RUSKÉ POLITIKY	29

1

RUSKÝ MYŠLENKOVÝ KONCEPT A NÁRODNÍ ZÁJMY

„Zhroucení Sovětského svazu bylo / pro ruský národ/ největší geopolitickou katastrofou 20. století.“¹

- Vladimir Putin

Dlouholeté přesvědčení současného vládcе Ruska Vladimira Putina plně vystihuje podstatu ruského myšlení a vnímání okolního světa vycházejícího z ruských imperiálních tradic a víry ve výjimečnost ruského národa a jeho civilizační poslání. S touto národní tragédií se Rusko a jeho vedoucí představitelé snaží vypořádat již téměř 30 let a nutno konstatovat, že ne zcela bez úspěchu. Jasně cíle a strategie, jak jich dosáhnout, jsou velkou ruskou předností.

Porážka ve studené válce, rozpad sovětského impéria a politický a hospodářský pád země počátkem 90. let minulého století byl pro Rusko, jeho politické elity i běžné občany tvrdou ranou. Tápaní a hledání sama sebe v novém geopolitickém uspořádání vyústilo v návrat k tradičním a osvědčeným východiskům ruské zahraniční politiky. Na těchto pilířích pak byla vystavěna nová ideologie snažící se přenést ruské tradice do současného moderního světa. Její základy byly položeny ještě před nástupem Vladimira Putina k moci v roce 2000, a to ve dvou na sobě nezávislých rovinách.

Prvním a jasně viditelným nositelem změn politického kurzu se stala ruská diplomacie v čele s Jevgenijem Primakovem, který v letech 1996-1998 zformuloval a začal aktivně prosazovat doktrínu návratu Ruska k pozici nezávislého centra moci na mezinárodní scéně a vymezil se proti novému unipolárnímu světovému řádu vedeného Spojenými státy americkými a

podřadné roli Ruska v něm. Vycházel přitom z nejstarších tradic ruské zahraniční politiky, které charakterizuje:

- Úsilí Ruska o dosažení „strategické hloubky“ prostřednictvím vytvoření nárazníkových pásem v jeho blízkém sousedství jako prostředku k zajištění vlastní bezpečnosti;
- Lpění Ruska na svém velmocenském postavení a tomu odpovídajícím ambicím v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, které mu nesmí být odírány;
- Ruský komplikovaný vztah k Evropě a Západu obecně, kdy na jedné straně chce být Rusko součástí Evropy, na druhé straně však odmítá západní hodnoty a standardy.

Z ruských imperiálních tradic vyšel ve stejném období i nový intelektuální směr myšlení reprezentovaný do té doby nepříliš známým Alexandrem Duginem. Jeho geopolitická teorie „euroasianismu“ byla přesně tou správnou odpovědí na frustraci ruské politické reprezentace, vojenských kruhů i celé společnosti z vývoje po konci studené války, neboť nabídla přitažlivou vizi opětovného vzestupu a obnovení velmocenského postavení Ruska. Klíčovým bodem této teorie je vytvoření nového Euroasijského impéria pod vedením Ruska jako protiváhy rozpínajícímu se transatlantickému bloku v čele se Spojenými státy americkými: „Nové Euroasijské impérium bude vybudováno na základním principu společného nepřítel: odmítnutí atlantismu, odmítnutí strategické kontroly ze strany USA a odmítnutí nadvlády liberálně-tržních hodnot.“²

Alexandr Dugin tedy počítá s opětovnou reintegrací post-sovětského prostoru pod ruským vedením, obnovením bipolárního soupeření dvou bloků a z toho plynoucími nevyhnutelnými střety, za současného odmítnutí jakékoliv společné koexistence. Konečné vítězství bude samozřejmě na straně Ruska. Přestože válku považuje za přijatelný a preferovaný nástroj k dosažení politických cílů a za vhodný prostředek ke stmelení národa, v případě euroatlantické aliance očekává, že se rozpadne sama z důvodu vnitřních sporů a celkového hodnotového úpadku Západu. Po jejím rozštěpení dojde ke spojení Německa s Ruskem a obě země budou dominovat evropskému kontinentu společně. Pro státy střední Evropy nebude v tomto novém uspořádání místo. Část z nich bude připojena k Německu a zbytek k Rusku.³

Ideologie současného Ruska, reprezentovaná osobou Vladimira Putina, tak vlastně jen pokračuje v předchozích tradicích a kombinuje prvky z období carské i komunistické vlády. Její součástí je:

- Vlastenectví a historický revizionismus;
- Autoritářství a odpor vůči Západu;
- Pravoslavná víra jako forma morální a duchovní nadřazenosti Ruska.⁴

Jasně se odráží jak v klíčových oficiálních dokumentech a koncepcích, tak v konkrétních krocích ruské vlády.

V aktuální koncepci ruské zahraniční politiky se uvádí: „Rusko provádí asertivní a nezávislou zahraniční politiku řízenou jeho národními zájmy... Ta je charakterizována konzistencí a kontinuitou a reflektuje jedinečnou roli Ruska, kterou hrálo v průběhu staletí jako protiváha v mezinárodních vztazích a při rozvoji globální civilizace.“ Mezi její hlavní cíle patří vedle zajištění národní bezpečnosti, suverenity a územní celistvosti také „upevnit postavení Ruské federace jako vlivného centra v současném světě“. Dosažení tohoto cíle je však ohrožováno „pokusy západních mocností udržet si své postavení ve světě... prováděním politiky omezování vlivu alternativních center moci“. „Politika zdržování uplatňovaná Spojenými státy americkými a jeho spojenci proti Rusku... podkopává regionální a globální stabilitu.“⁵

Při samotném naplňování této koncepce však v mnoha směrech získávají navrch ideje Alexandra Dugina. O rozsahu jeho skutečného vlivu na Vladimira Putina se diskutuje, nicméně vliv jeho euroasianistické teorie na ruskou politiku vůči Gruzii a Ukrajině je naprosto zjevný. Již v roce 2008, krátce před vypuknutím rusko-gruzínského konfliktu, Dugin prorokoval: „Naše vojska budou okupovat gruzínské hlavní město Tbilisi, celou zemi a možná dokonce Ukrajinu a Krymský poloostrov, který je historicky součástí Ruska tak jako tak.“⁶ A v roce 2014 po obsazení Krymu a událostech na východě Ukrajiny uvedl: „Pouze po obnovení Velkého Ruska, což je Euroasijská unie, se můžeme stát důvěryhodným globálním hráčem.“⁷

1 Z projevu 25.4.2005, citováno dle: E. Lucas, Nová studená válka, aneb jak Kreml ohrožuje Rusko i Západ, Praha 2012, str. 133

2 Citováno dle: J. Dunlop, Aleksandr Dugin's Foundations of Geopolitics, *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, Institute for European, Russian and Eurasian Studies (George Washington University), 31.1.2004, str. 8, <https://web.archive.org>

3 Podrobněji viz J. Scheinost, Svět podle Alexandra Dugina aneb Jak rozumět současnému Rusku, *Forum* 24, 25.11.2015, <https://www.forum24.cz>

4 Podrobněji viz E. Lucas, Nová studená válka, aneb jak Kreml ohrožuje Rusko i Západ, Praha 2012, str. 127-158

5 Foreign Policy Concept of the Russian Federation, 30.11.2016, odst. 3 c), 5, 21, 22, 61, <https://www.mid.ru>

6 Citováno dle: Road to War in Georgia. The Chronicle of a Caucasian Tragedy, *Spiegel International*, 25.8.2008, <https://spiegel.de>

7 Citováno dle: T. Medveděva, Alexandr Dugin: Je nutné bojovat s „šestou kolonou“, *Gazeta Kultura*, 10.10.2014, <https://portal-kultura.ru> (v ruštině)

METODY RUSKÝCH VLIVOVÝCH OPERACÍ

„Pokud je boj nevyhnutelný, jdi a boj jako první.“⁸

- Vladimir Putin

Ruské vidění světa přímo ovlivňuje i volbu metod, které mohou být pro dosažení klíčových zahraničněpolitických cílů a eliminaci domnělých či skutečných hrozeb uplatněny. V kontextu současné ruské státní ideologie je primárním národním zájmem země obnovení jejího velmocenského postavení a největší hrozbou pro naplnění tohoto cíle politika Spojených států amerických a jím vedeného euroatlantického společenství, které dominují dosavadnímu světovému uspořádání od konce studené války. Nejde však jen zdaleka o politiku, v očích ruské vládnoucí reprezentace je nepřítelem celá západní civilizace, její hodnoty, kultura, politický systém a ideologie. To vše se odráží i v definici hrozeb obsažených v aktuální ruské vojenské doktríně.

Za největší bezpečnostní hrozbu pro Rusko je v této doktríně považována „tendence přesouvat vojenská rizika a vojenské hrozby do informačního prostoru a vnitřní sféry Ruské federace“.⁹ Teprve poté následují tradiční teritoriální hrozby a rizika jako posilování NATO, jeho další rozšiřování a budování jeho infrastruktury v blízkosti ruských hranic nebo vměšování se do vývoje zemí v ruském blízkém sousedství, ať již ve formě rozmístění zahraničních jednotek na jejich území, pořádáním vojenských cvičení nebo změnou vlády a ustavením politických režimů ohrožujících zájmy Ruska.

Právě nový důraz na tyto hrozby uplatňované primárně nevojenskými prostředky přináší zásadní změnu do

ruského vojenského myšlení a plánování. Autorem tohoto konceptu nových válek je současný náčelník ruského generálního štábu Valerij Gerasimov. Podle něj se v současném světovém uspořádání stále více stírá hranice mezi válkou a mírem a často není zřejmé, že již válka probíhá. Jedná se tedy vlastně o stav permanentní války. A v takovéto válce je Rusko se Spojenými státy americkými a celým západním společenstvím, které obviňuje z aktivního používání těchto nevojenských metod pro udržení své globální dominance. Tento hybridní způsob válčení Gerasimov ovšem nevnímá jen jako hrozbu, ale také jako příležitost pro Rusko, aby se tyto prostředky naučilo používat ve svůj prospěch. Zdůrazňuje, že asymetrickými způsoby vedení války lze porazit i mnohem silnějšího nepřítele. Zvláštní pozornost přitom věnuje informačnímu prostoru, který považuje za skvělý nástroj, jak snížit bojový potenciál protivníka.¹⁰

Výsledkem této změny je, že Rusko umístilo ovlivňování nepřítele do středu svého operačního plánování a k dosažení tohoto cíle je připraveno použít všechny dostupné prostředky. Na to upozorňuje i výkonný ředitel Střediska bezpečnostního a strategického výzkumu lotyšské Národní akademie obrany Jānis Bērziņš ve svém rozboru koncepce výstavby ruských vojenských schopností do roku 2020. Tato koncepce, přímo navazující na uvedenou vojenskou doktrínu, představuje zásadní posun v metodách vedení války hned v několika oblastech:

- Od přímého zničení nepřítele k jeho přímému ovlivňování a vnitřnímu rozkladu;
- Od války vedené zbraněmi a technologiemi ke kulturní válce;

8 Z projevu 22.10.2015, citováno dle: Vladimir Putin Quotes, <https://en.wikiquote.org>

9 The Military Doctrine of the Russian Federation, 25.12.2014, odst. 11, <https://rusemb.org.uk>

10 Podrobněji viz J. Grohmann, Hybridní války podle Valerije Gerasimova, Armádní noviny, 5.3.2015, <https://www.armadninoviny.cz>

- Od války v reálném fyzickém prostředí k válce v lidském vědomí a kyberprostoru;
- Od symetrické k asymetrické válce, vedené kombinací politických, ekonomických, informačních a technologických kampaní.¹¹

Jednoznačně lze tedy vysledovat změnu v prioritách ruských ozbrojených sil, které budování svých nových kapacit přesouvají z oblasti přímého boje k bezkontaktní válce, která je ovšem válkou permanentní. Za hlavní bojový prostor je považována lidská mysl, neboť válka v 21. století se dle přesvědčení vedení ruské armády povede primárně v rovině informační a psychologické. Cílem uplatnění těchto nových moderních metod válčení je dosáhnout toho, aby obyvatelstvo napadeného státu podporovalo útočníka, ke škodě vlastní vlády i země, a síla jeho potenciálního odporu byla zlomena.

Vedení hybridní války však není jen v rukou armády, ruská strategie v této oblasti je komplexní a svou nenahraditelnou roli v ní hrají i další klíčové orgány státní moci, konkrétně zpravodajské služby a ministerstvo zahraničních věcí se svým mohutným diplomatickým aparátem. Vedle tradičních a osvědčených metod z předchozích let, jakými jsou politický a ekonomický nátlak, zastrašování, klamání a podplácení zahraničních politiků, špiónážní a subverzní operace všeho druhu, jednoznačný prim i v jejich aktivitách získává nyní informační válka a s ní spojené propracované vlivové operace s cílem ovládnout politický diskurs a myšlení lidí na Západě. Významnou roli v nich přitom hrají nové informační technologie, které umožňují znásobení účinku jejich dopadu na protivníkovu populaci.

To potvrzuje i samotná koncepce ruské zahraniční politiky: V rámci informační podpory svých zahraničněpolitických aktivit „se Rusko snaží zajistit, aby měl svět o zemi objektivní obraz, rozvíjí své vlastní efektivní prostředky k ovlivnění zahraničního publika, podporuje ruská a ruskojazyčná média v globálním informačním prostoru zajištěním nezbytné vládní podpory... a přijímá nezbytné kroky k odvrácení hrozeb jeho informační bezpečnosti. Za tímto účelem jsou využívány nové informační a komunikační technologie.“¹²

Moderní technologie však nejsou samospasitelné. To si dobře uvědomují i současní hlavní kremeľští ideologové a tvůrci ruských vlivových operací, Putinův osobní poradce Vladislav Surkov, tiskový mluvčí prezidenta a zástupce vedoucího jeho kanceláře Dmitrij Peskov a z pozadí vše jistící dlouholetý Putinův spolupracovník a nyní předseda dolní komory ruského parlamentu Vjačeslav Volodin. K vytváření a šíření „alternativních realit“ a ruského vidění světa již zdaleka nestačí armáda internetových trollů a jejich kampaně na sociálních sítích. Dopad jejich aktivit má totiž omezený záběr a nevede k požadovanému plnému ovládnutí informačního prostoru nepřítel. Aby k tomu mohlo dojít, je třeba získat kontrolu nad šířením těchto informací, tedy ovládnout zdrojovou bázi, vytvořit si vlastní síť šířitelů ruských postojů v zemi protivníka, a to nejen v elektronických, ale i v tradičních médiích.

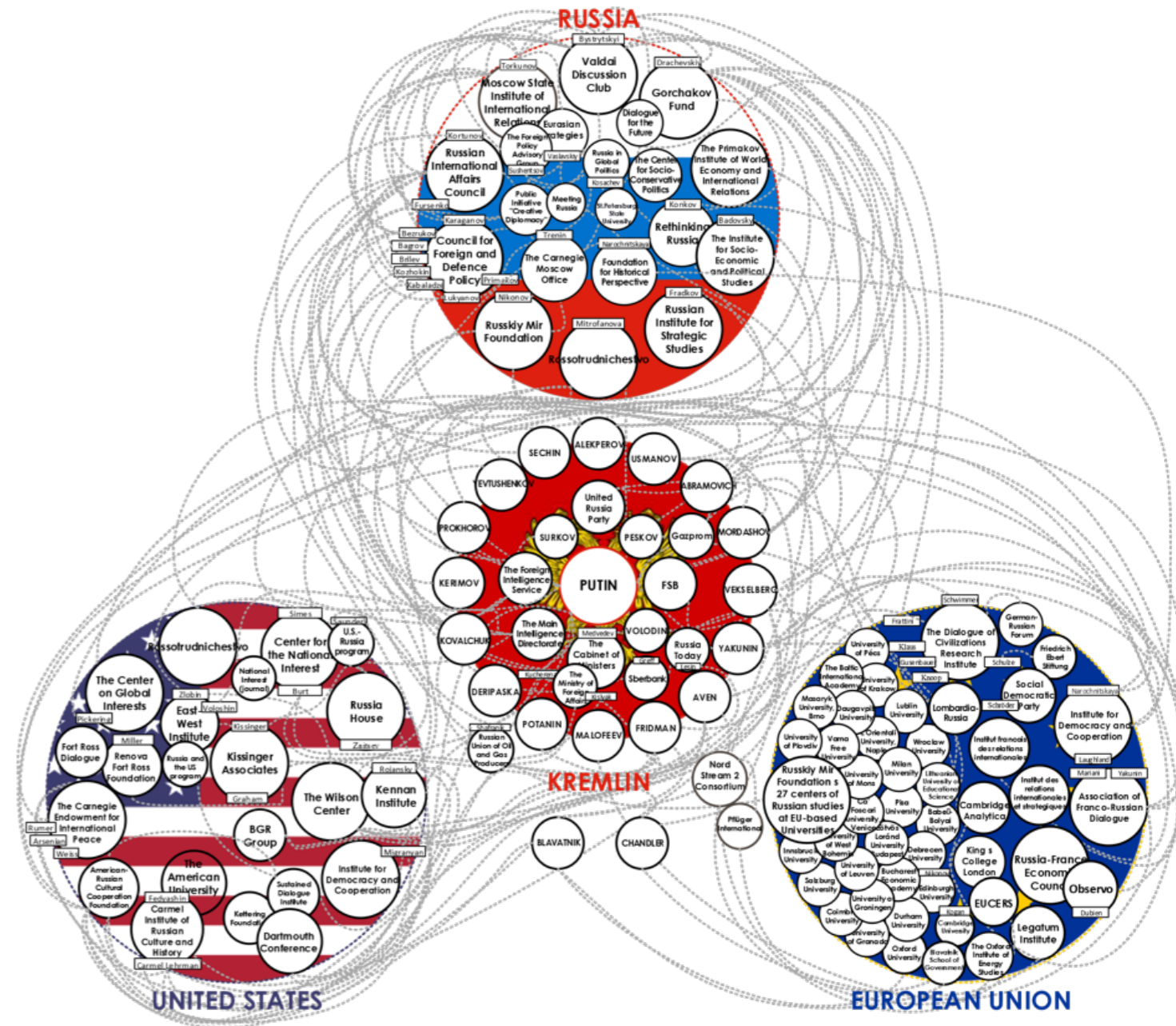
Za tímto účelem byla stvořena „hybridní analytika“, která má za úkol navrhnout, rozvíjet a prosazovat různé, ruským zájmům sloužící, pseudo-akademické názhledy na aktuální témata v cílových zemích prostřednictvím zmanipulovaných intelektuálů, akademiků, expertů nebo politických lobbistů. Kromě těchto „užitečných idiotů“ je souběžně budována i síť otevřeně proruských vlivových agentů zahrnující místní politiky, novináře, diplomaty a obchodníky. Pro rekrutování osob a vytváření těchto sítí jsou využívány různé metody a prostředníci a je do nich zapojen rozsáhlý aparát ruských institucí i jednotlivců, řízený a koordinovaný přímo z Kremlu. Konkrétně jde o:

- Státem financované think-tanky, které jsou přímo provázány s vládními elitami a jejich prostřednictvím ovládnány;
- Státní organizace působící v zahraničí v oblasti kulturní, akademické a podpory krajanů, disponující rozsáhlou sítí vlivových center;
- Provládními oligarchy zřizované a sponzorované think-tanky a univerzity v zahraničí;
- Zpravodajské služby disponující neustále rozšiřující se sítí vlivových agentů, ať již ruského či zahraničního původu;

- Státem nebo provládními oligarchy kontrolovaná média, která slouží k masovému šíření propagandy.¹³

Celkový obraz o rozsahu současného ruského vlivu v Evropě a USA poskytuje ve své detailní analýze

ukrajinská expertka Kateryna Smaglyi, působící v současné době v McCainově institutu na Arizonské státní univerzitě. Výsledky jejího výzkumu shrnuje následující graf, kterým se pokusila zmapovat a ukázat, jak rozsáhlá kremeľská pavučina „hybridní analytiky“ v současné době je:¹⁴

11 Český překlad studie J. Bězínše viz Nový ruský způsob vedení války a Lotyšsko, Vojenské rozhledy, 3/2014, <https://vojenskerozhledy.cz>

12 Foreign Policy Concept of the Russian Federation, 30.11.2016, odst. 47, <https://www.mid.ru>

13 Podrobněji viz K. Smaglyi, Hybrid Analytica: Pro-Kremlin Expert Propaganda in Moscow, Europe and the U.S., Institute of Modern Russia, říjen 2018, str. 5-8

14 Převzato z K. Smaglyi, Hybrid Analytica: Pro-Kremlin Expert Propaganda in Moscow, Europe and the U.S., Institute of Modern Russia, říjen 2018, str. 10

RUSKÁ STRATEGIE VE VZTAHU KE STŘEDNÍ EVROPĚ

„*Rusko neví, kde začíná a kde končí.*“¹⁵
- Václav Havel

S kutečnost, že Rusko nezná své hranice, se v historii střední Evropy potvrzuje v plné míře. Jeho expanze a navyšování „strategické hloubky“ v tomto regionu šly vždy ruku v ruce s jeho velmocenským rozmachem a posilováním jeho postavení na evropské scéně jako jedné z klíčových mocností. Přesvědčení, že jeho velmocenský status ho opravňuje rozhodovat o dění na evropském kontinentě, včetně změny hranic, přetrvalo v myšlení jeho vládců dodnes. Za partnery při řešení těchto zásadních evropských otázek přitom považuje jen další velmoci, ostatní evropské státy a národy se jejich rozhodnutí musí podřídit. A takové partnery vždy Rusko v minulosti našlo a na pro něj výhodném řešení se dohodlo. Opakované rozdělování sfér vlivu ve střední Evropě je toho jasným důkazem. Právě tento region, který se snadno mohl stát nástupním prostorem pro invazi potenciálního nepřítele, vždy byl a nadále zůstává ve středu ruských zájmů.

Na úspěchy vládců carského i komunistického impéria se v Rusku nezapomíná. Naopak, posilují přesvědčení o výjimečnosti a civilizačním poslání ruského národa. Počínaje Kateřinou Velikou a jejími územními zisky při trojím dělení Polska po dohodě s Pruskem a Rakouskem v letech 1772-1795, následované pro Rusko zlatou érou 19. století rámovanou jeho účastí v „koncertu velmocí“, která mu zajistila ovládnutí dalších částí původně polského území včetně samotné Varšavy, pokračovalo v této politice i sovětské Rusko. Noví komunističtí vůdci se rozhodně nenechali zahanbit. V tomto směru vynikl zvláště jeden z nich, Josif Stalin, jehož úspěchy při rozšiřování impéria ve 20. století předčily veškerá očekávání a myslitelné možnosti. Zatímco Pakt Molotov-Ribbentrop uzavřený s Německem v roce 1939

byl z hlediska územních zisků ve střední Evropě jen zahřívacím kolem, konec druhé světové války a dohody o poválečném uspořádání světa dosažené s vítěznými mocnostmi Spojenými státy americkými a Velkou Británií katapultovaly Rusko do role globální velmoci a v Evropě přinesly sféru vlivu zahrnující polovinu kontinentu. Rusko se stalo supervelmocí a jedním ze dvou pólů nového bipolárního světa, s postavením a územními zisky, o kterých se mu jen stěžilo snilo.

Současný ruský režim v čele s Vladimírem Putinem má tedy na co navazovat. Jeho cíl je jasný, znovuoobnovení impéria a získání opětovného respektu na evropské i mezinárodní scéně. To se mu již částečně daří, díky vnitřním problémům a nejednotě západních velmocí. Chce však mnohem více, a proto zaměřuje veškeré své úsilí na další oslabování soudržnosti a podněcování rozporů uvnitř euroatlantického společenství s cílem urychlit jeho rozklad. Jedině pak totiž, jak prorokuje Alexandr Dugin, bude Rusko opět schopno dominovat Evropě a získá zpět i své ztracené postavení a územní zisky ve střední Evropě, které bude vládnout společně s jediným velmocenským partnerem, a to Německem.

Běžnými politickými či vojenskými prostředky však tohoto cíle dosáhnout nemůže, toho si je Rusko dobře vědomo. Našlo ale metody, jak myšlení protivníka ovlivnit tak, aby sám na takové řešení přistoupil. Ovládnutí myslí obyvatel a získání je pro ruské vidění světa je jádrem jeho současné psychologické a informační války, kterou proti Západu vede. Jedním z klíčových bojišť je právě střední Evropa, kde se hraje nejen o vstřícnost německého národa, ale především o zlomení potenciálního odporu jeho bývalých satelitů sdružených ve Visegrádské skupině. Tyto země ale rozhodně nevnímá jako celek. Vůči každé z nich je uplatňována specifická strategie, přizpůsobená místním podmínkám a dosavadnímu vztahu daného národa k Rusku.

¹⁵ Citováno dle: M. Růžička, M. Ehl, Rusko hledá své hranice, říká Havel, Hospodářské noviny, 4.10.2007, <https://archiv.ihned.cz>

3.1 Polsko

Největší visehradská země je z hlediska vlivového působení pro Rusko nejobtížnějším teritoriem. Negativní historická zkušenost polského národa s ruským expanzionismem a jeho důsledky pro nezávislou existenci polského státu v průběhu několika posledních století, včetně takových traumatizujících momentů jakým byl masakr v Katyni v roce 1940, zanechala v polské společnosti hlubokou ránu a silný protiruský resentiment. To se týká i samotných politických elit, které jsou do značné míry jednotné, co se týče postojů vůči Rusku a úsilí o snižování posledních zbytků ekonomické závislosti na něm. Jediné, čeho tak Rusko může využít, kromě historické problematiky polských menšin na východě, je nárůst kritických postojů vůči Evropské unii, daný spory současné vlády s jejím vedením, které konvenují s jejími cíli rozklížit jednotu a soudržnost tohoto společenství. Tyto záměry však současně značně oslabuje posilování polské orientace na USA spojené se snahou o zajištění trvalé přítomnosti amerických vojáků na polském území jako klíčové bezpečnostní garance právě proti Rusku.

POLITICKÁ SFÉRA

Na polské politické scéně není žádná skutečně vlivná politická síla, která by prosazovala sblížení a spolupráci se současným ruským režimem. Naopak, na potřebě čelit obnoveným ruským imperiálním ambicím se shoduje většina politiků a politických stran, bez ohledu na spory v jiných oblastech. Prosazování ruského vlivu v zemi je tak značně ztíženo a omezeno fakticky jen na podporu okrajových radikálních proudů zastávajících protievropské, protiamerické a protiukrajinské postoje, s využitím historických sporů nejen s Ukrajinou, ale také třeba s Litvou, úzce spojených s otázkou ochrany práv polských menšin žijících v těchto zemích.

Nejradikálnější a otevřeně proruské pozice zastává Změna, mimoparlamentní politická strana vytvořená v roce 2015 sdružením několika extrémně pravicových a levicových sil. Její program zahrnuje mimo jiné vystoupení Polska z NATO a vytvoření nového evropského bezpečnostního systému od Lisabonu

po Vladivostok. Předseda této strany Mateusz Piskorski byl v roce 2016 zatčen a obviněn ze špionáže pro Rusko i Čínu. V roce 2019 byl sice propuštěn na kauci, ale soudní řízení s ním nadále probíhá. Mateusz Piskorski je zastáncem euroasianismu a před svým zatčením udržoval čilé styky jak s Euroasijským hnutím Alexandra Dugina, tak s dalšími prokremelskými institucemi. Byl součástí mezinárodní sítě protizápadních a proruských aktivistů, které ruský režim využíval k legitimizaci své politiky a šíření propagandy. Účastnil se monitorovacích misí na okupovaném Krymu a v ruských médiích, kde získával značný prostor, prezentoval názory shodné s ruským viděním světa.¹⁶

Mnohem větší ohlas v polské společnosti ovšem zaznamenala politická strana, která své proruské postoje nedává tak jednoznačně najevo a prezentuje se primárně jako euroskeptická. Konfederace svobody a nezávislosti vznikla sloučením několika krajně pravicových politických subjektů pod vedením veterána polské politiky Janusze Korwina-Mikheho teprve v roce 2018, již v parlamentních volbách o rok později však dosáhla nebývalého úspěchu, když se jí podařilo získat hned několik poslaneckých křesel a možnost aktivněji ovlivňovat polské veřejné mínění. Janusz Korwin-Mikke proslul v posledních letech především svým kontroverzním chováním a názory. Jeho postoje jsou často v souladu se zájmy ruského režimu a jím šířenou propagandou. To se týká zejména jeho protiukrajinských postojů, které jsou ovlivněny historickými událostmi z druhé světové války spojenými s masakrem příslušníků polské menšiny na Volyni. Kromě obdivu k ruskému autoritářskému režimu je přesvědčen, že Rusko má nárok na svou sféru vlivu, která zahrnuje jak oblasti obývané ruskou menšinou na východě Ukrajiny, tak strategicky důležitý Krym.¹⁷ Ruskem okupovaný Krymský poloostrov také osobně navštívil.

EKONOMICKÁ SFÉRA

Ruský vliv v polské ekonomice setrvale klesá. Důvodem jsou nejen mezinárodní sankce, které hospodářské vztahy mezi oběma zeměmi po roce

2014 významně zasáhly, ale také cílená politika polské vlády, jež se chce tohoto vlivu úplně zbavit. Oproti roku 2013 se vzájemný obchod snížil téměř o polovinu. V roce 2018 činil vývoz do Ruska 3% a dovoz 7,1% z celkového objemu exportu, resp. importu. Tento pokles se dotkl i odvětví, v nichž byla patrná dlouhodobě největší polská závislost na Rusku.

V oblasti vývozu se jednalo o sektor zemědělství, kde ruský trh představoval před ukrajinskou krizí třetí nejvýznamnější destinaci, kam směřovaly polské zemědělské produkty. Zasažen byl zejména protisankcemi, které Rusko v reakci na sankce Evropské unie uvalilo na dovoz potravin v roce 2015. Následky tohoto embarga byly do značné míry minimalizovány jeho obcházením prostřednictvím přesměrování vývozu přes Bělorusko a také finančními kompenzacemi ze strany Evropské unie. V politické rovině se pak projevil otevřenou kritikou evropských sankcí Polskou lidovou stranou, tradičně závislou na hlasech voličů z venkova, žádající odblokování vzájemného obchodu s Ruskem. Postoje této strany však neovlivnily širší veřejnou debatu a shodu na potřebě tvrdého postupu vůči Rusku po jeho akcích na Ukrajině.¹⁸

V oblasti dovozu pak klíčovou roli sehrávala polská závislost na ruských energetických surovinách, zejména dodávkách zemního plynu, daná historickým vývojem. Této zranitelnosti si polské politické elity byly vědomy již léta a události na Ukrajině kroky k odstranění této závislosti jen urychlily. V roce 2015 byl otevřen první polský LNG terminál ve Svinoústi, který otevřel cestu pro dodávky zkapalněného plynu ze zámoří. Polská vláda zároveň rozhodla o vybudování nového plynovodu do Norska s cílem zcela nahradit dodávky ruského plynu z jiných zdrojů a po vypršení současné smlouvy s Ruskem v roce 2022 dosáhnout plné nezávislosti na dosavadním klíčovém dodavateli.

KULTURNÍ, AKADEMICKÁ A MEDIÁLNÍ SFÉRA

Zásadní roli při pronikání do polské kulturní a akademické obce a šíření ruského vlivu a náhledu na svět sehrávají k tomu speciálně vytvořené ruské vládní agentury řízené prostřednictvím místní diplomatické mise. Ruské středisko vědy a kultury, sídlící v prostorách velvyslanectví, je oficiálním zastoupením Rossotrudničestva, mohutné státní organizace využívané ruským režimem pro prosazování vládní

16 A. Turkowski, Poland, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 23

17 S. Bachrynowski, Between Europe and Russia: The Foreign Policy of Janusz Korwin-Mikke's New Right in Poland, in: The Polish Quarterly of International Affairs, 2015, no. 2, str. 141-142

18 A. Turkowski, Poland, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 25

ideologie v zahraničí. Středisko organizuje množství kulturních akcí i kurzy ruského jazyka. Jeho aktivity primárně cílí na starší generaci polských občanů se zájmem o ruskou kulturu. Současně je partnerem dvou polských nevládních organizací, Sdružení polsko-ruské spolupráce a Sdružení polsko-východní spolupráce. Druhé jmenované je následníkem Společnosti polsko-sovětského přátelství z komunistické éry a má několik regionálních poboček. Obě instituce jsou vedeny bývalými zasloužilými členy polské komunistické strany a mají své centrály v „Domě přátelství“, dřívějším „Domě polsko-sovětského přátelství“, kde sídlí také řada dalších proruských organizací, včetně proruské politické strany Změna.¹⁹

Představitelé politické strany Změna, a zvláště pak její předseda Mateusz Piskorski, se aktivně angažují v šíření prokremelské propagandy i prostřednictvím vlastního think-tanku. V polské komunitě výzkumných institucí jsou v podstatě jediní, žádný jiný polský think-tank nedisponuje tak silnými proruskými vazbami, jsou totiž financovány buď přímo ze státního rozpočtu, nebo prostřednictvím grantů od západních donorů. Evropské centrum geopolitické analýzy bylo založeno již v roce 2007 a Mateusz Piskorski byl jedním z jeho spoluzakladatelů. Prosazuje myšlenky euroasianismu a prezentuje protizápadní a proruské postoje. Mezi jeho hlavní aktivity patří provozování populárního internetového portálu Geopolityka.org a publikace knih za ruské finanční podpory. Centrum zároveň slouží jako „centrála“ pro nábor pozorovatelů do ruským režimem organizovaných volebních pozorovatelských misí v postsovětském prostoru, včetně separatistických odštěpeneckých regionů. Jeden z hlavních představitelů centra mimo jiné dohlížel i na skupinu zahraničních pozorovatelů během referenda na Krymu.²⁰

V akademické oblasti bylo v uplynulých letech zaznamenáno několik případů expertů otevřeně chválících ruský postup na Ukrajině a oceňujících ruskou roli při obraně „skutečných křesťanských hodnot“. Proruské sentimenty v polské akademické

obci jsou stále poměrně silné, o čemž svědčí i spolupráce výzkumníků z Varšavské univerzity s Ruským institutem pro strategická studia, proslulým svým propojením s ruskou zahraniční rozvědkou. Kromě společných konferencí byla výsledkem této kooperace i publikace věnovaná polsko-ruským vztahům, která byla ruskou stranou propagandisticky využita jako ukázka „rozumných polských názorů“ v kontrastu s rusofóbním hlavním proudem.²¹

Na polských vysokých školách je aktivní také další významná ruská vládní instituce, a to nadace Russkij Mir, která organizuje výlety a pobyty polských akademiků a učitelů v Rusku a podporuje střediska výuky ruského jazyka na univerzitách v Krakově, Lublinu a Vratislavi. Podobnými aktivitami, konkrétně financováním cest polských vysokoškolských studentů a novinářů do Ruska, včetně okupovaného Krymu, se zabývá i ruská nadace Středisko pro rusko-polský dialog a porozumění. Jeho činnost je na poli propagandy mnohem více viditelná, protože se zaměřuje na získávání a podporu polských expertů a novinářů s alternativními názory, kteří mohou v mediálním prostoru prezentovat postoje v souladu s ruským pohledem na svět a legitimizovat tak politiku Kremlu.²²

Ruským zájmům a šíření prokremelské propagandy slouží také organizace Kursk, která se zabývá obnovou památníků a hřbitovů ze sovětské éry věnovaných příslušníkům Rudé armády jako osvoboditelům Polska za druhé světové války. Organizace byla založena v roce 2016 a jejím předsedou je Jerzy Tyc, člen vedení strany Změna. Vznikla v reakci na rostoucí veřejnou debatu o odstranění některých těchto pomníků, která byla následně promítnuta i do novely zákona o dekomunizaci a vytvořila tak oficiální legislativní nástroj pro tyto kroky. Členové organizace otevřeně vystupují proti těmto záměrům, za což jsou vyzdvižováni ruskou stranou a v jejich médiích prezentováni jako „vzoroví Poláci“, kteří se starají o sovětské dědictví navzdory široce rozšířené polské rusofobii.²³ K rozdmýčávání protiukrajinských

a protilitevských nálad jsou pak Ruskem využívány organizace polských menšin působící v bývalém východním pohraničí Polska, tzv. Kresy, zahrnujícím částí území dnešní Ukrajiny, Běloruska a Litvy.

V polském mediálním prostoru se přímý ruský vliv uplatňuje jen velmi obtížně. Bylo zaznamenáno několik pokusů a navázání partnerství s některými lokálními médii ze strany ruské tiskové agentury Sputnik a nadace Russkij Mir, úspěšnost však byla jen minimální. Funkční spolupráce tak v podstatě existuje jen mezi Evropským centrem geopolitické analýzy a tiskovou

3.2 Maďarsko

Vlivové působení Ruska v jediné neslovanské zemi Visegrádské skupiny je od počátku postaveno na odlišných základech v kontextu maďarského historického vývoje a chybějícího proruského citění ve společnosti. Původně byla ruská pozornost zaměřena primárně na tradičně silný historický maďarský revizionismus a společenské skupiny s ním spojené především na krajní pravici, postupně však našla mnohem větší prostor v hlavním politickém proudu v souvislosti s vyhocením vztahů maďarské vlády s Evropskou unií. Ale i zde časem narazila na své meze, když se ukázalo, že „ruskou kartu“ využívá vláda a její premiér jen jako prostředek k získání výhodnějších pozic na mezinárodní scéně, zejména pak ve vztahu k USA. Z hlediska národní bezpečnosti totiž pro ni i nadále zůstává posilování atlantické vazby jasnou prioritou. Rozsah ruského vlivu v zemi tak jednoznačně stojí a padá na podpoře klíčové vládní strany.

POLITICKÁ SFÉRA

S ohledem na specifické postavení maďarského národa ve střední Evropě a neexistenci tradičních vazeb jeho elit na Rusko nebylo pro ruský režim jednoduché najít kanály pro své vlivové působení. Nejsnazší cestou bylo nakonec využít historický maďarský revizionismus prosazovaný krajně pravicovými politickými silami, a tak jako v případě Polska rozdmýčávat spory se sousedními státy prostřednictvím problematiky národnostních menšin

agenturou Newsbalt se sídlem v Kaliningradu. Roste tak snaha o ovlivňování polského veřejného mínění na sociálních sítích, a to zejména prostřednictvím podpory protizápadních a protiukrajinských narativů, které mají šanci oslovit širší veřejnost na rozdíl od propagace otevřeně proruských postojů. Ruskou propagandou jsou tak primárně využívány historické tenze mezi Polskem a jeho sousedy. O tom svědčí například i facebooková stránka nazvaná „Lidová republika Vilnius“, údajně reprezentující polské separatisty v Litvě, která získala značnou pozornost také díky reklamě v hlavních ruských médiích.²⁴

a ochrany jejich práv. Zvláštní pozornost přitom byla zaměřena na Ukrajinu, v kontextu ruských zájmů a záměrů na tomto teritoriu.

Nástrojem ruských vlivových aktivit se tak primárně stala radikálně nacionalistická a euroskeptická strana Jobbik, založená v roce 2003 za účelem obrany maďarských hodnot a zájmů. Straně se postupně podařilo získat významné postavení na maďarské politické scéně a vystoupat až na pozici druhého nejsilnějšího politického uskupení v zemi. Růst její popularity byl výrazně spjat s osobou jejího druhého předsedy Gábora Vony a jeho nepostradatelného pomocníka Bély Kovácse. Právě přes něj byly udržovány úzké vazby na Rusko a budována silně proruská orientace strany. Béla Kovács se stal členem Jobbiku na sklonku roku 2005, nedlouho poté, co se se svou ženou, agentkou ruské zpravodajské služby, vrátil po letech strávených v Rusku do Maďarska. Stal se zakladatelem a předsedou zahraničního výboru Jobbiku a díky svým vynikajícím kontaktům v Moskvě zajišťoval straně politickou a především finanční podporu z Kremlu. Následně své aktivity přesunul do Bruselu, kde se jako poslanec Evropského parlamentu od roku 2010 silně angažoval v oblasti vztahů Evropské unie s Ruskem. Jako volební pozorovatel se mimo jiné účastnil i Ruskem organizovaného referenda na okupovaném Krymu. Následně byl maďarskou vládou obviněn ze špionáže pro Rusko a na její žádost zbaven europoslanecké imunity.²⁵

19 A. Turkowski, Poland, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 22

20 A. Turkowski, Poland, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 23

21 A. Turkowski, Poland, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 23

22 A. Turkowski, Poland, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 24-25

23 A. Turkowski, Poland, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague

Security Studies Institute, listopad 2017, str. 25

24 A. Turkowski, Poland, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 24

25 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad

K prosazování cílů ruské propagandy byl využíván také tradičně blízký spojenec Jobbiku, Mládežnické hnutí 64 žup, požadující revizi Trianonské smlouvy z roku 1920 a opětovné sjednocení všech Maďarů v jednom státě. Hnutí, stejně jako samotný Jobbik, podpořilo konání referenda na Krymu a uznalo jeho následnou anexi Ruskem. Ruská orientace na tyto extrémistické síly však byla záhy přehodnocena, a to poté, co se jako mnohem zajímavější partner začala jevit vládnoucí strana Fidesz v kontextu jejich narůstajících sporů s Evropskou unií a hledání nových partnerů mimo její rámec.

S opětovným nástupem strany Fidesz k moci v roce 2010 došlo i k zásadní proměně její zahraniční politiky, kterou začaly do značné míry určovat ekonomické motivy. Pod vedením premiéra Viktora Orbána a jeho blízkého spolupracovníka, současného ministra zahraničí a obchodu Pétera Szijjártó, byla nastoupena cesta posilování hospodářských vztahů s klíčovými partnery mimo Evropskou unii, a to včetně Ruska v rámci politiky „otevírání se na Východ“. Jejím průvodním jevem jsou mimo jiné pravidelná roční setkání Viktora Orbána a Vladimira Putina, na kterých

jsou řešeny zásadní otázky dalšího rozvoje maďarsko-ruských vztahů.²⁶ Spolupráce s Ruskem má však své limity a týká se téměř výhradně jen ekonomické oblasti, kde maďarská vláda, a její předseda pak osobně, patří mezi dlouhodobé zastánce zrušení sankcí uvalených na Rusko ze strany Evropské unie.

EKONOMICKÁ SFÉRA

Ruský vliv v maďarském hospodářství byl vždy omezen prakticky na jedinou oblast, a tou byl sektor energetiky. Ruský zájem na udržení výsadního postavení v této oblasti zůstává i nadále silný, čemuž odpovídá i jeho politika. Setrvalý pokles vzájemného obchodu po roce 2014 se podařilo zastavit až v roce 2017, kdy vývoz do Ruska činil 1,7% a dovoz 3,4% z celkového objemu exportu, resp. importu.

Maďarsko je stále z více než 80% závislé na dodávkách ropy a zemního plynu z Ruska. Klíčovou roli přitom sehrává závislost na ruském plynu, který primárně slouží k vytápění maďarských domácností. Snahy o diverzifikaci dodávek této energetické suroviny se ale prozatím nedaří maďarské vládě realizovat.

Zpoždění nabírá jak výstavba plynovodu z Rumunska, který by měl do země dodávat zemní plyn z nových nalezišť v oblasti Černého moře, tak maďarské plány na prosazení výstavby nového plynovodu do Itálie. Vláda tak nevyklučuje uzavření nového dlouhodobého kontraktu na dodávky plynu s Ruskem, pokud nedojde k zásadnímu urychlení v realizaci rumunského projektu, za který je zodpovědná americká společnost ExxonMobil. Kdyby však o takový smluvní svazek s Ruskem skutečně šlo, už dávno by jej vyjednala. Stávající dlouhodobá smlouva totiž vypršela již v roce 2015 a od té doby je prodlužována na roční bázi. Prezentace otevřenosti k novým jednáním s Ruskem, stejně tak jako prohlášení o zájmu o dodávky plynu prostřednictvím nového ruského plynovodu TurkStream, ve skutečnosti slouží jen jako páka na USA k urychlení výše uvedeného projektu.²⁷

Největší ruský zájem v Maďarsku se ovšem soustředí na oblast jaderné energetiky. Smlouva o výstavbě dvou nových bloků maďarské jaderné elektrárny Paks ruskou společností Rosatom byla podepsána na počátku roku 2014, jen několik týdnů před vypuknutím ukrajinské krize. Na základě této dohody bude 80% nákladů projektu hrazeno ruským úvěrem ve výši 10 mld. EUR. Projekt Paks 2 tak zásadním způsobem prohlubuje maďarskou závislost nejen na ruské jaderné technologii, ale především zemi finančně zavazuje a staví do nevýhodného postavení vůči Rusku na desítky let do budoucna.²⁸

V maďarském finančním sektoru byl až donedávna ruský vliv omezen jen na dvě banky. První z nich je spjata s působením ruského podnikatele Megdeta Rahimkulova, který v Maďarsku po pádu komunistického režimu původně začal jako místní zástupce Gazpromu, ale postupně si zde vybudoval rozsáhlé rodinné impérium, které z oblasti energetiky přesunulo svou pozornost na bankovní sektor. Do roku 2007 ovládal banku ÁÉB, kterou následně začlenil do svého investičního holdingu Kafijat Investment Holding. Od roku 2017 je vlastníkem přibližně 8,5% akcií největší maďarské OTP Bank. Druhým bankovním ústavem je pak ruským státem vlastněná Sberbank, která na maďarský trh vstoupila v roce 2012.²⁹ Rok

2019 však v této oblasti přinesl zásadní přelom, když maďarská vláda souhlasila s přemístěním sídla kontroverzní Mezinárodní investiční banky z Moskvy do Budapešti a poskytla jejím zaměstnancům i diplomatickou imunitu. Mezinárodní investiční banka byla založena v roce 1970 bývalými členy socialistického tábora jako nástroj Rady vzájemné hospodářské pomoci a Rusko v ní i nadále drží největší podíl kapitálu. Je všeobecně známo, že je napojena na ruské zpravodajské služby a dlouhodobě slouží potřebám ruského režimu. Existuje tedy reálná obava, že bude fungovat jako „trojský kůň“ a základna pro ruské vlivové operace v celém regionu. Podle jiných názorů však takto bude moci být lépe kontrolována a vliv Ruska na její činnost se sníží.³⁰

KULTURNÍ, AKADEMICKÁ A MEDIÁLNÍ SFÉRA

Na rozdíl od ostatních visehradských zemí nejsou aktivity ruského velvyslanectví a dalších vládních agentur při ovlivňování maďarského veřejného mínění příliš viditelné ani rozsáhlé. Je to dáno nejen chybějící kulturní blízkostí obou národů, ale také značnou uzavřeností maďarské společnosti. Ruské velvyslanectví v Budapešti nepořádá téměř žádné veřejné akce a jeho pracovníci se soustředí primárně na navazování osobních kontaktů s experty z nevládních organizací a akademické sféry s cílem jejich dalšího ovlivňování. Čilé vztahy pak udržují především s krajně pravicovými organizacemi a ruskému režimu nakloněnými novináři, jež sami aktivně šíří ruskou propagandu a prokremelské narativy.

V oblasti kultury provozují omezenou činnost bez výraznějšího společenského dopadu tři organizace rusko-maďarského sblížení z dob komunismu. Maďarsko-ruská společnost kultury a přátelství byla založena již v roce 1946 a pořádá především uzavřené akce pro okruh svých příznivců. Její sesterskou organizací v Moskvě je Rusko-maďarská společnost přátelství, jejímž předsedou je známý ruský spisovatel Jurij Poljakov, který zároveň působí i jako šéfredaktor týdeníku Litěraturnaja Gazeta. Další dvě instituce, Ruské kulturní středisko a Divadlo ruského baletu, jsou

countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 17

26 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 18

27 B. Gaál, Hungary to consider long-term Gazprom deal, Budapest Business Journal, 3.12.2019, <https://bbj.hu>

28 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 20

29 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 19-20

30 Podrobněji viz Senátorům USA se nelíbí přesun banky MIB z Ruska do Maďarska, České noviny, 26.9.2019, <https://www.ceskenoviny.cz>

sice otevřeny veřejnosti, ale nabízejí program určený především místní ruské diaspoře.³¹ Mezi subjekty ruského kulturního vlivu lze zařadit také nakladatelství Arktos Media, které publikuje a dodává na maďarský knižní trh díla Alexandra Dugina.

V posledních letech začala být i v Maďarsku aktivnější nadace Russkij Mir. Kromě Budapešti otevřela nová kulturní a vzdělávací střediska také v Pécsi a Debrecenu. Otevření druhé jmenované pobočky úzce souvisí se zintenzivněním ruského zájmu o východ Maďarska. Ve městě působí ruský konzulát a na místní univerzitě byla zřízena katedra ruských studií, kde také působí výše zmíněné centrum financované ruskou vládní nadací, pořádající ve spolupráci s univerzitou řadu konferencí.³²

Mezi maďarskými nevládními organizacemi a think-tanky je obtížné nalézt organizaci s jednoznačně proruským zaměřením. Přestože v rámci vládní politiky „otevírání se na Východ“ by bylo možné očekávat více proruských aktivit, zvláště u institucí napojených na vládní stranu, existuje v současnosti fakticky jen jedna, která tuto agendu rozvíjí. Lidová škola Lakitelek bývala za komunistického režimu centrem protisovětských opozičních hnutí a místem pro jejich setkávání, nyní slouží jako platforma pro výzkum „historické perspektivy přicházející z Východu“ v rámci k tomu speciálně ustavené komise, za vydatné finanční podpory ze strany vlády. Ředitelem této instituce je zasloužilý poslanec strany Fidesz Sándor Lezsák. Do činnosti komise pak byly zapojeny prominentní proruské tváře napojené na vládní představitele, bývalí maďarští diplomaté v Moskvě, Ernő Keskeny a Szilárd Kiss. I přes tuto podporu je však její společenský dopad malý a poskytuje spíše oporu současné politice vlády.³³

Mnohem větší vliv na maďarskou veřejnost mají proruské narativy šířené hlavními médii v zemi. V tomto ohledu je maďarská mediální scéna v rámci Visegrádské skupiny specifická. Ruské dezinformace se běžně objevují ve státem vlastněných či vládou

kontrolovaných médiích. Nejdůležitějším kanálem je přitom státní tisková agentura MTI, která slouží jako primární zdroj informací pro všechna maďarská média a jejich výstupy. Agentura nepublikuje přímo zmanipulované zprávy, ale dává velký prostor prezentaci ruských názorů a pohledů na svět obsahujících prokremelskou propagandu. Řada deníků také publikuje proruské články díky v nich působícím novinářům. Mezi nimi vyniká zejména Magyar Hírlap, provládní, názorově téměř krajně pravicový deník, v němž působí množství proruských smýšlejících novinářů, kteří udržují kontakty s diplomaty z ruského velvyslanectví. Notoricky známým je zvláště István Lovas. Jimi publikované články jsou plně propagandy proti Evropské unii a NATO a Ruskem šířených dezinformací. Proruské postoje lze ale nalézt také u novinářů působících v serióznějších médiích, jakým je nezávislý deník Magyar Nemzet. V tomto konzervativním deníku, často kriticky vystupujícím proti vládě, je hlavním expertem na zahraniční politiku Gábor Stier, který je považován za člověka s velkým porozuměním pro Rusko a politiku jeho prezidenta.³⁴

V oblasti elektronických médií působí v zemi téměř 100 internetových portálů, které aktivně šíří ruské dezinformace a propagandu. Většina z nich má ale minimální okruh příznivců. Širší vliv a vyšší návštěvnost má pouze šestice Valóság amit tudnod kell (Pravda, kterou bys měl znát), Napi Migráns (Denní migrant), Vilaghelyzete.com (Stav světa), Kiállunk Oroszország mellett – Elutasítjuk a russzofóbiát (Podpořit Rusko – Odmítnout rusofobii), Orosz Hírek (Zprávy z Ruska) a Hídfő Net (Kremlem provozovaný portál, s vazbou na ruskou vojenskou rozvedku). Většina z nich nabízí alternativní zprávy s často velmi podobným obsahem. Ten je ovšem překvapivě málo zaměřen přímo na maďarskou společnost a nevyužívá citlivých témat spojených s revizionismem, menšinami v sousedních zemích ani protiromských nálad. Jedinou výjimkou je téma migrace, kde tyto portály souzní s oficiálními médii ve své protipřistěhovačské rétorice.³⁵

3.3 Česká republika

Na rozdíl od Polska a Maďarska je vlivové působení Ruska v České republice výrazně usnadněno chybějící národní jednotící ideou, která by národ stmelovala. Společnost je tak snadno zranitelná a manipulovatelná. Těto situace dokázalo Rusko umně využít, podporou silně zakořeněného „syndromu mnichovanství“ a rozhodování „o nás, bez nás“ v české populaci, a šířením dezinformací a konspiračních teorií rozdmýčovat negativní nálady namířené proti západním integračním uskupením, zejména pak proti Evropské unii. Velmi mu přitom napomáhá náchylnost české politické reprezentace k aktivní či pasivní podpoře těchto postojů a její poměrně snadná korumpovatelnost prostřednictvím různých finančních a zájmových stimulů. Největším spojencem Ruska na tomto poli je navíc sám prezident republiky, který aktivně přispívá k šíření ruské propagandy a zmanipulovaného náhledu na svět, čímž ruským dezinformacím zajišťuje z pozice své funkce mnohem větší pozornost i důvěryhodnost.

POLITICKÁ SFÉRA

Podporu ruských zájmů a ruského vidění světa lze vysledovat mezi politiky napříč celým politickým spektrem. Zatímco v případě dvou hlavních vládních stran ANO a České strany sociálně demokratické jde spíše o jednotlivce, dvě další parlamentní strany zastávají proruské postoje konzistentně. Přestože se obě nacházejí na opačných politických pólech, spojuje je odpor ke stávajícímu mezinárodnímu uspořádání a vůdčí roli USA v něm.

Komunistická strana Čech a Moravy navazuje na tradice z totalitního období. Své ideologické základy a východiska nezměnila, stejně tak jako zůstaly silné i její vazby na Rusko. Část představitelů této strany otevřeně podporuje politiku současné ruské vlády a udržuje úzké vazby na její elity i na proruské separatisty na východě Ukrajiny. Mezi nimi vyniká zejména poslanec Zdeněk Ondráček, který opakovaně navštívil separatisty kontrolovaná území

na Donbasu, setkal se s jejich klíčovými představiteli a v rozhovorech pro ruská média potvrzoval údajné zločiny páchané ukrajinskými vojáky. Ruské propagandě pak posloužil i svou přítomností při otevírání nelegitimního konzulátu Doněcké lidové republiky v České republice.³⁶

Radikálně nacionalistická Svoboda a přímá demokracie - Tomio Okamura je stranou zastávající od počátku své existence vyhraněné postoje, zahrnující mimo jiné požadavky na uspořádání referend o vystoupení České republiky z Evropské unie a NATO. Podporuje spolupráci a spojenectví s Ruskem v boji proti mezinárodnímu terorismu a islamismu a v konfliktu na Ukrajině zastává jednoznačně proruské postoje. Členové této strany v minulosti několikrát navštívili okupovaný Krym. Strana, a zvláště pak její předseda Tomio Okamura, významně využila uprchlické krize a obav občanů z jejich dopadů znásobených proruskými vlivovými médii a stala se nejaktivnějším šířitelem dezinformací a konspiračních teorií namířených proti muslimům, migrantům a Romům. Touto svou politikou dlouhodobě přispívá ke štěpení české společnosti a rozdmýčávání náboženské a etnické nesnášenlivosti. Z tohoto důvodu byla také oficiálně označena za hrozbu i ministerstvem vnitra.³⁷

Mezi největší proponenty ruských zájmů na české politické scéně ovšem patří hned dvě klíčové osobnosti porevolučního vývoje, bývalý prezident Václav Klaus a současný prezident Miloš Zeman, což má pro vnímání Ruska většinovou populací naprosto zásadní význam. Oba mají úzké vazby na ruskou podnikatelskou komunitu, zvláště pak na ropnou společnost Lukoil, a opakovaně se účastní Rhodského fóra pořádaného každoročně Dialogem civilizací, think-tankem založeným ruským oligarchou Vladimírem Jakuninem.³⁸ Právě jejich vztahy a propojení s tímto blízkým Putinovým spolupracovníkem a jeho institucí jsou velmi alarmující. Jakunin je bývalým generálem KGB a

31 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 16

32 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 16

33 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 17

34 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 18

35 D. Bartha, A. Deák, A. Rácz, Hungary, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad

countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 18-19

36 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 10

37 Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018, Ministerstvo vnitra ČR, 2019, str. 10-11, <https://www.mvcr.cz>

38 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 9

bývalým ředitelem ruských železnic, nacházejícím se od roku 2014 na sankčním seznamu USA. Jeho think-tank se sídlem v Berlíně je považován za jeden z klíčových nástrojů šíření ruské propagandy namířené proti Západu.³⁹ Václav Klaus je i přesto členem jeho dozorčí rady. Publikace jeho četných knih měla být navíc několikrát finančně zajišťována společností Lukoil.

Postoje a jednání současného prezidenta Miloše Zemana lze pak přímo označit za bezpečnostní hrozbu. Pravidelně se vyslovuje pro zrušení sankcí vůči Rusku, zpochybňuje politiku západních spojenců a šíří prokremelskou propagandu. Je jedním z nejprominentnějších podporovatelů dezinformačních médií a portálů. Ještě nebezpečnější je ovšem jeho finanční propojení se současným ruským režimem prostřednictvím jeho dvou blízkých spolupracovníků Martina Nejedlého a Zdeňka Zbytky. Ti jsou považováni za hlavní strůjce zajištění financování obou jeho prezidentských kampaní z ruských peněz.

Zdeněk Zbytek je bývalým důstojníkem Československé lidové armády, který aktivně

podporoval komunistický režim během revoluce v roce 1989. Poté začal podnikat a díky svým kontaktům v Rusku a bývalých sovětských republikách nashromáždil obrovské jmění. Tyto jeho vazby byly vyhodnoceny jako natolik podezřelé a potenciálně nebezpečné pro český stát, že je trvale sledován kontrarozvědnou službou. Byl spoluzakladatelem Strany práv občanů Zemanovci, která podporovala návrat Miloše Zemana do politiky. Martin Nejedlý je považován za nejvlivnějšího prezidentova poradce, patřil mezi klíčové sponzory prezidentovy strany i jeho volební kampaně. Dlouhá léta obchodoval v Rusku a úzce spolupracoval zejména se společností Lukoil. V roce 2007 se stal jednatelem společnosti Lukoil Aviation Czech. O povaze jeho kontaktů v Rusku i původu jeho majetku nejsou žádné bližší podrobnosti.⁴⁰

Podporovatele ruských zájmů lze samozřejmě nalézt i mimo hlavní politický proud, mezi extrémisty na krajní pravici. Jde především o dvě mimoparlamentní strany Národní demokracii a Dělnickou stranu sociální spravedlnosti (DSSS). Tváří Národní demokracie je

její předseda Adam B. Bartoš, který je znám svými xenofobními a antisemitskými postoji a pravidelně se účastní akcí pořádaných ruským velvyslanectvím v Praze. Podporuje ruský postup na Ukrajině a vydal v češtině jednu z knih Alexandra Dugina. Členové DSSS do značné míry sympatizují s neonacismem a jejich vůdce Tomáš Vandas opakovaně kritizuje Západ a zasazuje se o zrušení sankcí proti Rusku. Obě strany mají úzké vazby na prokremelské politické strany v Evropě. DSSS se stala součástí Aliance pro mír a svobodu, sdružení evropských krajně pravicových stran, která otevřeně podporuje politiku Vladimira Putina a jeho strany Jednotné Rusko.⁴¹

Novým fenoménem se po vypuknutí konfliktu na Ukrajině stal nárůst počtu polovojenských dobrovolnických organizací, sdružujících sympatizanty ruské politiky. Národní garda připravuje své členy na partizánský boj proti NATO a migrantům. Se současným euroatlantickým směřováním země nesouhlasí a za spojence považuje Putinovo Rusko. Sdružuje přibližně 2 500 osob a je rovněž velmi aktivní na sociálních sítích, kde ji sleduje dalších 16 000. Podobně zaměřena je i organizace Českoslovenští vojáci v záloze, jejímiž členy jsou zejména proruský smýšlející bývalí vojáci československé armády. Někteří členové těchto polovojenských skupin se aktivně zapojili do bojů na východě Ukrajiny na straně proruských separatistů. Aktivně tak slouží ruským zájmům a cílům.⁴²

EKONOMICKÁ SFÉRA

Ruský vliv v české hospodářské a finanční sféře po roce 2014 významně poklesl. V roce 2018 činil vývoz do Ruska jen 2% a dovoz 3,1% z celkového objemu exportu, resp. importu. Tradičně největší oblastí ruského zájmu byl a stále zůstává český energetický sektor.

Přestože se dlouholetá závislost na dodávkách plynu a ropy z Ruska díky diverzifikaci přepravních cest výrazně snížila, aktivity ruských ropných a

plynárenských společností zůstaly v zemi i nadále velmi viditelné, a to zejména v kontextu jejich vazeb na některé české politiky. Zmíněna již byla společnost Lukoil a její propojení prostřednictvím Lukoil Aviation Czech s prezidentovým poradcem Martinem Nejedlým. Ruská plynárenská společnost Gazprom zase svůj vliv šířila přes českou společnost Vemex prodávající plyn koncovým zákazníkům. Ačkoliv v posledních letech tato společnost utrpěla významné ztráty a Gazprom se z ní stáhl, stále aktivní zůstal její bývalý ředitel Vladimír Jermakov, předsedající Rusko-české smíšené obchodní komoře, jenž je známý svými vazbami na vysoce postavené české politiky.⁴³

Kde ruský vliv a zájem neopadá, je ovšem oblast jaderné energetiky. Je totiž dán historicky, rolí bývalého Sovětského svazu při výstavbě obou českých jaderných elektráren v Dukovanech a Temelíně. Eminentní zájem na výstavbě nových jaderných bloků má proto opět ruská společnost Rosatom, stejně tak jako o udržení svého výhradního postavení při zajišťování dodávek jaderného paliva pro obě elektrárny prostřednictvím své dceřiné firmy TVEL.

Rusko si zachovává svou přítomnost také v bankovním sektoru, a to díky ruským státem vlastněné Sberbank, která na český trh vstoupila v roce 2012. Největší kontroverzi nicméně v uplynulých letech vzbudilo udělení české bankovní licence Evropsko-ruské bance, proslulé finanční podporou evropských krajně pravicových stran. V roce 2016 ovšem tato banka zkrachovala a v České republice již dále nepůsobí.⁴⁴

Celkový rozsah ruského vlivu v české ekonomice je obtížné kvantifikovat. Oficiálně v zemi působí okolo 13 000 firem vlastněných ruským kapitálem, skutečný objem ruských investic je však podle odhadů mnohem vyšší. Řadu firem totiž Rusové ovládají nepřímo prostřednictvím společností registrovaných na Kypru či v Nizozemsku. Podnikání těchto firem ovšem v mnoha případech končí neslavně, o čemž svědčí i skutečnosti uvedené výše.⁴⁵

41 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 10

42 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 10-11

43 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 12

44 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 13

45 Podrobněji viz D. Tramba, Svéráz ruských investic. V Česku neuspěly ani skupiny Lukoil a Gazprom, Euro, 13.1.2018, <https://www.euro.cz>

39 Podrobněji viz K. Smaglyi, Hybrid Analytica: Pro-Kremlin Expert Propaganda in Moscow, Europe and the U.S., Institute of Modern Russia, říjen 2018, str. 28-29

40 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 9

KULTURNÍ, AKADEMICKÁ A MEDIÁLNÍ SFÉRA

Klíčovou roli při šíření vlivu v kulturní a mediální oblasti sehrává v České republice ruské velvyslanectví, které je počtem svých pracovníků největší diplomatickou misí v zemi a je považováno za centrum ruské špionáže v celém regionu. Řada těchto aktivit se odehrává pod diplomatickým krytím, a proto je nelze na první pohled snadno identifikovat. Významným středobodem pro tuto vlivovou činnost je Ruské středisko vědy a kultury, které rozvíjí a kultivuje vztahy s českou občanskou společností a akademickou obcí. Toto centrum slouží jako místní zastoupení Rosstrudničestva, ruské vládní agentury, jejímž úkolem je mimo jiné podporovat „objektivní obraz současného Ruska“ v zahraničí. Ve skutečnosti se však jedná o jednu z klíčových institucí ruské ideologické subverze. Středisko pravidelně organizuje prezentace na českých univerzitách a vysokých školách, pořádá semináře pro učitele a veřejné debaty ve svých prostorách. Velmi silně také podporuje dezinformační média, která pravidelně zahlcují informační prostor zmanipulovanými fakty. V české akademické sféře je pak velmi aktivní také další z ruských vlivových vládních agentur, nadace Russkij Mir, jejíž centra ruského jazyka a kultury byla zřízena na univerzitách v Plzni a Brně.⁴⁶

Proruské postoje ovšem zastává i řada ryze českých nevládních organizací a kulturních institucí, které ať již vědomě či nevědomě šíří prokremelskou propagandou vytvářené dezinformace. Většina těchto organizací je malá a pouze s regionálním dosahem, ale několik z nich má širší záběr. Mezi nejaktivnější se řadí Českomoravský slovanský svaz (ČMSS) a Institut slovanských strategických studií (ISSTRAS). ČMSS si za svůj oficiální cíl klade sjednotit všechny slovanské menšiny v České republice. Jeho vedoucí představitel Zdeněk Opatřil se pravidelně účastní slovanských kongresů organizovaných ruským režimem. Tato setkání slouží jako platforma pro hlubší integraci v rámci Kremlm vytvářené aliance nevládních organizací, alternativních médií a expertů ze slovanských zemí. ISSTRAS se prezentuje jako

think-tank. Jeho ředitelkou je novinářka Radmila Zemanová-Kopecká, bývalá členka Strany práv občanů Zemanovci a častá účastnice protizápadních a proruských shromáždění. Je vyhlášená publikací článků a komentářů na dezinformačních portálech a poskytováním rozhovorů prokremelským médiím. Institut několikrát organizoval proruské semináře na půdě českého parlamentu.⁴⁷

Hlavním šířitelem ruských dezinformací a propagandy v mediálním prostoru jsou internetové portály, značná část z nich se přitom objevila až po událostech na Ukrajině v roce 2014. V současné době je tak v zemi aktivních téměř 50 českých serverů publikujících články s manipulativním obsahem a k tomu 50-100 vlivných jednotlivců, kteří tyto dezinformace dále šíří. Podle ministerstva vnitra patří mezi nevlivnější portály AC24, Svět kolem nás, New World Order Oposition, Aeronet a Parlamentní listy. Z tohoto výčtu vynikají zvláště Parlamentní listy, kterým se podařilo získat na české dezinformační scéně specifické postavení.⁴⁸

Parlamentní listy byly založeny již v roce 2003. Jejich většinovým vlastníkem je senátor Ivo Valenta, který je díky svým podnikatelským aktivitám často označován za „krále českého hazardu“. Na rozdíl od jiných internetových portálů s konspirativním a zmanipulovaným obsahem, které mají obvykle limitovaný dosah, se jim daří oslovovat mnohem širší publikum díky mixu informací a dezinformací zabalených do hávu čtivých senzací. Prezentují se jako portál, který dává prostor všem názorům, radikálním i liberálním, prozápadním i proruským. Ve skutečnosti však o žádné rovnováze hovořit nelze, proruské a protizápadní články jednoznačně převažují, atraktivitu jim pak přidávají chytlavé titulky, které přitahují zvláště osoby, které nevěří mainstreamovým médiím. Měsíčně tak portál přitahuje pozornost 500 000 až 800 000 návštěvníků. Dalším důvodem jeho vysoké atraktivnosti jsou i jeho úzké vazby na prezidenta republiky Miloše Zemana, který si tento portál vybral jako jeden z hlavních komunikačních kanálů s veřejností a poskytuje mu exkluzivní rozhovory.⁴⁹

3.4 Slovensko

Nejmladší stát Visegrádské skupiny je stejně jako jeho bývalý federální partner pro vlivové působení Ruska poměrně snadným cílem. V zemi, stále hledající pevné ukotvení své národní identity, lze využít historicky pozitivně vnímaných myšlenek panslavismu a nabídnout společnosti alternativní vize evropského uspořádání. Tyto snahy však zároveň narážejí na širokou politickou shodu ohledně směřování země k hlubší integraci v rámci Evropské unie, jejímž výrazem je i slovenské členství v eurozóně jako jediné ze zemí visegrádského uskupení. Rusko se tak musí potýkat s ambivalencí postojů slovenské politické reprezentace, která se na jedné straně staví ke spolupráci s ním pozitivně, na druhé však zaujímá jasně proevropské postoje. Mnohem větší prostor pro uplatňování svého vlivu ale našlo v oblasti bezpečnosti a obrany, podporou protiamerických postojů a zpochybňováním přínosů slovenského členství v NATO.

POLITICKÁ SFÉRA

Pozitivní postoje vůči Rusku lze zaznamenat u politiků v celém stranickém spektru. Posilování spolupráce s Ruskem výrazně podporují i předsedové dvou hlavních vládních stran, Robert Fico za Smer – sociální demokracii a Andrej Danko za Slovenskou národní stranu. Oba se opakovaně vyjádřili pro zrušení sankcí vůči Rusku, přestože vláda jako celek rozhodnutí Evropské unie o jejich uvalení v roce 2014 podpořila. Pro současnou slovenskou vládu je tak již několik let charakteristické balancování mezi Evropskou unií a Ruskem, kdy na jedné straně chce zemi udržet v evropském integračním jádru, na druhé však stojí o rozvoj přátelských vztahů s Ruskem, jehož režim a silné vůdcovství oběma výše zmíněným předsedům do značné míry imponuje. Ruská angažovanost ve vztahu k zemi byla navíc vždy vnímána spíše jako pojistka před potenciálním maďarským revizionismem, než jako hrozba národní bezpečnosti. Výrazem zájmu o posilování vztahů s Ruskem je také existence parlamentní skupiny přátel Ruské federace, která čítá 50 členů, z toho 31 poslanců strany Smer – sociální demokracie a 6 poslanců Slovenské národní strany.⁵⁰

Otevřeně proruské postoje zastává na slovenské politické scéně krajně pravicová Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS), vedená Marianem Kotlebou. Strana vystupuje proti Evropské unii a NATO a v těchto svých aktivitách je podporována Ruskem. Zveřejněné informace dokládají vazby jejího předsedy na ruské oligarchy a organizace, financující vybrané evropské politické strany šířící prokremelskou propagandu. Od nich měl také obdržet finanční prostředky na prosazení referenda o vystoupení Slovenska z NATO. K jeho realizaci sice nedošlo, ale výrazně byly posíleny právě aktivity namířené proti NATO, včetně spolupráce s proruskými polovojenskými organizacemi, jejichž vliv na Slovensku v posledních letech značně vzrostl.⁵¹

Jednou z největších a nevlivnějších polovojenských organizací v zemi jsou Slovenští branci. Má přísnou hierarchickou strukturu a její jednotky působí ve většině slovenských regionů. V minulosti spolupracovala s ruskou ultrakonzervativní a nacionalistickou organizací Narodny Sobor a někteří její členové se přímo zapojili do bojů na východě Ukrajiny na straně proruských separatistů. Předseda organizace Peter Švrček pak absolvoval výcvik u ruského vlastenecko-vojenského sdružení Stjag. Národní přesah mají Českoslovenští vojáci v záloze, kteří působí jak na Slovensku, tak v České republice. Organizace otevřeně vystupuje proti politikám obou zemí v rámci Evropské unie a NATO a v konfliktu na Ukrajině podporuje Rusko. Regionální záběr má naopak Akčná skupina Vzдор Kysuce, která byla založena známým slovenským neonacistou a popíračem holocaustu Mariánem Magátem, v minulosti kandidátem do parlamentu za ĽSNS. Slovenské hnutí obrody je oproti tomu spíše občanským sdružením s extrémistickou ideologií, jehož předseda Róbert Švec usiluje o jeho přetvoření v politickou stranu. Požaduje odchod Slovenska z euroatlantických struktur a udržuje kontakty s již zmíněnou ruskou radikální organizací Narodny Sobor a ortodoxním vlastenecko-vojenským klubem Dobrovolec.⁵²

46K ruským agenturám ideologické subverze podrobněji viz K. Smagliy, Hybrid Analytica: Pro-Kremlin Expert Propaganda in Moscow, Europe and the U.S., Institute of Modern Russia, říjen 2018, str. 20-24

47 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 8

48 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 11

49 I. Smoleňová, B. Chrzová, Czech Republic, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 11-12

50 I. Várenyiová, D. Fischer, Slovakia, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 28

51 I. Várenyiová, D. Fischer, Slovakia, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 28

52 I. Várenyiová, D. Fischer, Slovakia, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 28-29

EKONOMICKÁ SFÉRA

Hospodářská závislost Slovenska na Rusku je minimální. V roce 2018 činil vývoz do Ruska pouze 1,9% a dovoz 5,9% z celkového objemu exportu, resp. importu. Sankce vůči Rusku se proto slovenské ekonomiky dotkly jen velmi málo. Konflikt na Ukrajině neohrozil ani výsadní postavení Slovenska jako tranzitní země pro ruskou ropu a plyn na západ. Zaručuje mu ji platná smlouva mezi ruskou společností Gazprom Export a státem vlastněnou společností Eustream v hodnotě 5,3 mld. EUR, a to až do roku 2050.

Ruský vliv v hospodářské sféře je uplatňován především prostřednictvím propojení politických špiček strany Smer – sociální demokracie s vlivnými podnikateli majícími vazby do Ruska. Jednou z těchto klíčových osob je Miroslav Výboh, vlastník zbrojařské firmy Willing, která opakovaně získala vládní zakázky z oblasti obranného průmyslu a obchoduje s vojenským materiálem pocházejícím z Ruska. Předseda strany Robert Fico veřejně označil tohoto podnikatele za svého přítele. Podobně blízký vztah ho pojí i s oligarchou Jurajem Širokým, vlastníkem hokejového klubu Slovan Bratislava, pro který Fico osobně žádal finanční podporu u Vladimira Putina při své návštěvě v Moskvě v roce 2015.⁵³

53 I. Várenyiová, D. Fischer, Slovakia, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 30

54 Podrobněji viz K. Smaglyi, Hybrid Analytica: Pro-Kremlin Expert Propaganda in Moscow, Europe and the U.S., Institute of Modern Russia, říjen 2018, str. 18-19

KULTURNÍ, AKADEMICKÁ A MEDIÁLNÍ SFÉRA

Významnou roli při šíření prokremelské propagandy v kulturní a mediální sféře sehrává ruské velvyslanectví. S vybranými slovenskými institucemi organizuje kulturní a připomínkové akce, pořádá konference a semináře, na nichž je zdůrazňována slovenská kulturní blízkost Rusku a připomínán koncept panslavismu prosazovaný v 19. století slovenským obrozeneckým hnutím Štúrovcí. Prostřednictvím svých webových stránek a profilů na sociálních sítích pak podporuje různá konspirační média sdílením jimi prezentovaných zkreslených informací.

Mezi nejvýznamnější a nevlivnější kulturní organizace prosazující posílení slovensko-ruského přátelství a spolupráce patří Slovensko-ruská společnost, jejímž předsedou je bývalý disident a premiér slovenské vlády Ján Čarnogurský. Tento prominentní křesťanský politik je členem Valdajského diskusního klubu, ruským režimem založené mezinárodní platformy, která slouží prezidentovi Vladimiru Putinovi k jeho osobní prezentaci a šíření ruské propagandy a ideologie mezi bývalými vlivnými západními politiky a významnými osobnostmi.⁵⁴ Pravidelně se tak setkává jak s ruským prezidentem, tak dalšími klíčovými představiteli jeho režimu. Názorově má blízko ke

slovenské krajní pravici, vystupuje proti členství Slovenska v NATO a organizuje veřejné protesty proti Alianci. O aktivitách předsedy LSNS Mariána Kotleby se vyjadřuje velmi pozitivně a podporuje i činnost polovojenských organizací. Spolupracuje s předními slovenskými konspiračními médii a pro šíření dezinformací a proruských narativů využívá i webové stránky jím vedené organizace.⁵⁵

K podpoře slovensko-ruské vzájemnosti se hlásí i další kulturní organizace a spolky jako MaRussia a.s., jejímž zakladatelem je bývalý důstojník slovenské zpravodajské služby Ján Feranc, a jež se zaměřuje na zajišťování vystoupení ruských umělců na Slovensku. O historické kořeny je zase opřena činnost Matice slovenské, jejíž bývalý předseda Marián Tkáč byl podporovatelem úzkých vazeb mezi slovenským a ruským národem a častým hostem akcí pořádaných ruským velvyslanectvím.

V mediální oblasti sice nelze vysledovat přímé vazby tradičních slovenských médií na ruské vládní struktury, snahy o proniknutí do této sféry ale byly v minulosti zaznamenány. V roce 2016 podepsala slovenská tisková agentura TASR smlouvu s ruskou propagandistickou mediální agenturou Sputnik o vzájemné spolupráci, poté co však tato skutečnost vešla ve známost, byla pod veřejným a mediálním tlakem během krátké doby ukončena. Z tištěných médií zastává prokremelské postoje politicko-společenský měsíčník Extra Plus, který je veden majitelkou a šéfredaktorkou v jedné osobě Lenkou Mayerovou, dříve spjatou s novinářským týmem podporujícím bývalého slovenského premiéra Vladimíra Mečiara. Ta patří mezi novináře, kteří spolupracují s ruským velvyslanectvím, o čemž svědčí i společné akce, které její měsíčník s ambasádou pořádal.⁵⁶

Mnohem větší záběr ale mají internetová média a sociální sítě, které jsou také pro šíření ruských dezinformací hojně využívány. V současné době v zemi působí přes 100 konspiračních a propagandistických webových portálů. Mezi

55 I. Várenyiová, D. Fischer, Slovakia, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 27-28

56 I. Várenyiová, D. Fischer, Slovakia, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 27, 29

57 I. Várenyiová, D. Fischer, Slovakia, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 29-30

58 I. Várenyiová, D. Fischer, Slovakia, in: I. Smoleňová, B. Chrzová (ed.), United we stand, divided we fall: The Kremlin's leverage in the Visegrad countries, Prague Security Studies Institute, listopad 2017, str. 30

nejvlivnější patří Hlavné správy, Slobodný vysielateľ, Zem & Vek, Slovenské slovo, Dôležité a Pán občan. Část z nich i vzájemně spolupracuje. Koncem roku 2016 vytvořili redaktoři z portálů Hlavné správy, Slobodný vysielateľ, Zem & Vek, Medzičas a DAV DVA Asociaci pro nezávislá média s cílem „chránit svobodu slova“.

Privilegované postavení z této skupiny mají Hlavné správy, které samy sebe označují za konzervativní online deník. Jejich šéfredaktorem je Róbert Sopko, který je zároveň i vlastníkem reklamní agentury Heureka Evolution spravující dané webové stránky. Portál publikuje 50-100 článků denně, velkou část z nich o Rusku. Prezentované informace jsou často zavádějící a nepravdivé, k čemuž přispívá i přebírání článků z ruských médií jako je Sputnik nebo Russia Today (RT). Další část z nich je pak připravována ve spolupráci s již zmíněnou Slovensko-ruskou společností a jejím předsedou Jánem Čarnogurským. K popularitě portálu přispívá i sdílení jím prezentovaných zpráv některými slovenskými politiky, např. předsedou strany Sme rodina Borisem Kollárem.⁵⁷

Slobodný vysielateľ je online rozhlasová stanice šířící prokremelskou propagandu a konspirační teorie. Kritizuje Západ, zpochybňuje demokracii a glorifikuje proruské vůdce v evropských zemích. Úzce spolupracuje s Tiborem Eliot Rostásem, spisovatelem, proruským aktivistou a šéfredaktorem portálu Zem & Vek. Ten publikuje články nejen online, ale také v podobě tištěného měsíčníku. Hojně přitom využívá zmanipulovaná fakta i přímo nepravdivé informace vyvolávající obavy mezi čtenáři, šíří konspirační teorie i prokremelské narativy. Rostás sám sebe označuje za „přítele Ruska“. V roce 2014 při schůzce s ruským velvyslancem žádal o finanční podporu pro své aktivity. Na oplátku nabízel právě prosazování ruského vidění světa ve svých médiích. Následně navštívil i Moskvu, kde s ruskými představiteli z oblasti politiky, médií i byznysu diskutoval možnost vzniku slovenského mediálního centra s přímou ruskou finanční a ideologickou podporou.⁵⁸

ZHODNOCENÍ ÚSPĚŠNOSTI RUSKÉ POLITIKY

„Bez ohledu na to, jaké síly nepřítel má, bez ohledu na to, jak dobře rozvinuté jeho síly a prostředky ozbrojeného konfliktu mohou být, způsoby a metody pro jejich překonání mohou být nalezeny. Vždy bude mít zranitelnosti, a to znamená, že adekvátní prostředky mu čelit existují.“⁵⁹
- Valerij Gerasimov

Politické i vojenské vedení současného Ruska zastává k současné mezinárodní situaci naprosto jasný postoj. Rusko je ve válce s euroatlantickým společenstvím vedeným Spojenými státy americkými, protože brání jeho opětovnému velmocenskému vzestupu a odmítá uznat jeho roli jako jednoho z klíčových globálních hráčů podílejícího se na formování nového mezinárodního řádu. Vojensky jde ale o mnohem silnějšího nepřitele, a proto jedinou možností, jak jej porazit, je asymetrický způsob vedení války, s využitím všech dostupných politických, ekonomických, informačních a technologických nástrojů, s cílem dosáhnout jeho vnitřního rozkladu a ovládnout mysl jeho obyvatel ve svůj prospěch. Střední Evropa je v tomto směru jedním z klíčových bojišť, s ohledem na své historické postavení jako hraničního regionu spojeného se soupeřením o vliv mezi Ruskem a západní civilizací. Strategie přijatá vůči bývalým satelitům sdruženým nyní ve Visegrádské skupině ale zdaleka není jednotná a je přizpůsobena místním podmínkám a historii vývoje vztahů jednotlivých národů k Rusku, která je kromě období sovětské nadvlády značně odlišná.

Nejsložitějšími zeměmi pro ruský postup a šíření vlivu mezi jejich obyvateli se ukazují být tradičně protirusky naladěné Polsko a neslovanské Maďarsko. Státy, opírající se o svou vlastní imperiální historii a

silnou národní identitu, k Rusku nevzhlíží s žádnými sympatiemi a neexistuje zde ani žádná tradice rusofilství. Zatímco ze strany Polska je Rusko s ohledem na historickou zkušenost považováno za odvěkého nepřitele, pro Maďarsko jde spíše o nevztah, výrazně nezabarvený ani pozitivními, ani negativními emocemi. Proto je pro Rusko obtížné oslovit v obou zemích širší veřejnost, ovlivňovat občany svými narativy a získat je pro své cíle. To se nedaří ani v případě místních vládnoucích elit, i když v obou zemích silně kriticky naladěných proti Evropské unii, protože primárně sledují své vlastní zájmy a slouží jim k tomu i politika, kterou zastávají vůči Rusku. Zatímco v případě Polska jde o jasnou snahu zbavit se posledních zbytků jakékoliv závislosti na této mocnosti a naopak posílit vazbu na USA a stát se hlavním americkým spojencem v Evropě, maďarská vláda zaujímá ve vztahu k Rusku mnohem pragmatičtější postoj a vnímá jej především jako ekonomickou a mocenskou příležitost. Nemá jakýkoliv zájem na posilování své závislosti na něm, ale oportunisticky jej využívá pro své zviditelnění a získání vlivnějšího postavení na evropské i mezinárodní scéně.

Uplatňování vlivu v České republice a na Slovensku je oproti tomu pro Rusko výrazně jednodušší a také mnohem úspěšnější. Čechům a Slovákům chybí silná jednotící národní idea, oba národy patřily po několik posledních staletí mezi porobené a byly do značné míry asimilovány v rámci jiných velkých impérií. Obrozenecká hnutí v 19. století pak hledala záchytný bod v Rusku a zhlédla se v myšlenkách panslavismu. Mnichovské trauma z chování západních velmocí v roce 1938, silně zakořeněné v české společnosti, stejně tak jako slovenské tápaní při hledání své vlastní národní identity a ukotvení své státnosti v evropském uspořádání,

⁵⁹ Citováno dle: M. Galeotti, The „Gerasimov Doctrine“ and Russian Non-Linear War, In Moscow's Shadows, 6.7.2014, <https://inmoscowshadows.wordpress.com>

newdirection.online

[@europeanreform](https://twitter.com/europeanreform)

[@europeanreform](https://www.instagram.com/europeanreform)